

*Acta, gemackett in synodo gehouden to Assen den
5 Septembris anno 1620.*

Sessio 1.

Artic. 1. — Sijn vorersten nae gedaene praedicatie, gehouden van domino FREDERICO HILBERI, praed. tot Peijse, uijt hett 2 cap. ad Tit. a v. 11 usque ad finem, ende volgentz na anropinge gottlickes nahmens ingebracht de committeeret sijn:

ONIAS BOËTHI, praed. tot Coverden,
HEINO BOLLINCK, pred. tot Dalen,
HERBERTUS BRACHITESENDE, pred. tot Emmen,
ALEXANDER TIELEKINCK, pred. tot Borger,
ende ALBERTUS DWITERUS, pred. tot Roesswinckell.

Ende nadatt up derselvigen credentzbrieff ende ock up derselvigen persoenen behoerliken wass gelettett, is bij den anwesenden broderen des synodi verstaen den vorgenoemden credentzbrieff in forma gestellet t'sijn, alss ock die personen bij denselvigen classe gecommiteeret alss gequalificeertt angenomen.

2. Volgentz is mede gelettett up den credentzbrieff der gecommiteerden des classis Meppell, bij denwelcken gecommiteeret sijn:

PATROCLUS ROEMELINCK, p. tot Rhuinen,
THEMO AB ASCHEBERCH, pred. tot Meppell,
HERMANNUS JOHANNIS, p. up Colderveen,
JOHANNES ANTHONIDES, p. tot Havelte,
BERTHOLDUS PAULI, p. tot Blijdenstein,

hoe ock up de forma haeres credentzbriefves. Darop geventileeret sijnde, sijn de gecommiteerde ock vor genoechsam gequalificeerrett angesien, maer de credentzbrieff befonden synde defectuoess, alss sijnde niet behoerlick beschloten noch behoerliken adresse ¹⁾ hebbende, is geresolverett, dattett classis gehouden sall wesen in toekomenden tiden haeren credentzbrieff an den sijnodum te seinden, behoerliken geschloeten ende hebbende behoerliken adresse ¹⁾ ende superscriptie, offte datt anderssijns die credentzbrieff alss ock de committeerde persoenen sollen vor de instantie gerejecteeret worden, gelick ock van allen anderen classen verstaen wortt, bij soveere gelicke defecten befunden werden.

3. Is van gelicken gelesen den credentzbrieff des classis Rholde, darbij tot desen synodo sijn gecommiteerrett:

BERNHARDUS VAN HOLLE, pred. tot Gieten,

---

¹⁾ „adresse” er stond „adhaeress”, doorgestreept.

HENRICUS VAN HOLLE, p. tot Anloe,
 JOHANNES RHUSIUS, p. tot Assen,
 JOHANNES CUPERUS, p. tot Gasselte,
 ende FRIEDERICUS ILBERI, p. tot Peyse.

Up denselven credentzbrieff unde gecommiteerde wesende gelettet ende darinne befunden weesende mede gestellet t'sijn, dat de gecommiteerden t'sijner tidt hare verclaeringe inbringen sullen up alle de saeken, de bij offte doer recess tot hettselfe gebracht sullen moegen worden, waerover eenich achterdencken gevallen, ende de vorss. pred. up de interpraetatie van deselve worden gehoert ende verclaret hebbende, dat deselve niet gemeinet sij umb darbij ijet t'reserveren, maer t'strecken tot des te meer bundicheit van de resolutien, op den jegenwerdigen synodo t'nehmen, is den broderen darmede gegeven behoerlick contentement.

Ende noepende de personen van de gecommiteerde sijn deselve vor gequalificeeret bij den synodo angenoemen. Maer also HINRICUS AB HOLLE, p. tot Anloe, niet en is¹⁾ gecomparerett, maer syner nodigen affairen halven buetenlandes heft vertrecken moeten, ende bij de anwesende des vorss. classis Rholde verclaeret wortt in desselven plaetz in sulken cass gecommiteeret t'weesen JOHANNES WASSENBERCH, p. tot Rholde, dewelcke noch niet wesende pro membro synodi geaccepteret, ende oversulx gelesen wesende sijn testimonium examinis ende dimissionis des adeliken stiftes Leeden, alwaer hij vor jaeren datt predigeampt vertreden hefft, ende deselve befonden in forma ende sunder reprehensie, is vor een membrum synodi ende volgentz alss gecommiteerde des classis Rholde in plaetz HINRICI AB HOLLE angenomen, hebbende mede de acten des nationeelen sijnodi, tot Dordrecht gehouden, nefens andere prediger geteekent.

4. In desen synodo sijn erschenen alss gecommiteerde van de h. drost ende Gedeputeerde Staten der lantschup Drente de E. RODOLEF VON ECHTEN tot Echten ende de E. ALBRECHT HAGEWOLT, ende dominus HUBERTUS WEINICHMAN, medegedeputeerde ende secretarius der vorss. lantschup Drente, umb deesen synodo mitt behoerlike auctoriteit t'assisteren.

5. Volgentz dien sijn uijt den gecommiteerden der drien respective classen mitt gemeenen stemmen gekoeren in praesidem BERNHARDUS AB HOLLE, p. tot Gieten, in assessorem HEINO BOLLINCK, praed. tot Dalen, HERBERTUS BRACHESSENDE, p. tot Emmen, in scribam.

Sessio 2.

Art. 6. — De E. herren gecommiteerden van de E. E. herren drost

---

1) „en is” er staat „ents”.

ende Gedeputeerde der lantschap Drenthe hebben uijt nahmen haerer principaelen den synodo geproponerett, hoedatt seekere quaestie geresen sij tuschen de collatoren unde gemeente tot Dwingeloe ter eener, unde den broderen des classis Meppell ter anderer sijden, over de persoen HEINSII FRIDERICI, den de collatoren unde gemeente van Dwingeloe gedachten tot haeren vacerenden kerkendienst t'beroepen, twelck de brodere des classis Meppell versocht t'beletten, praetenderende seekere reeden, die hem HEINSIUM FRIDERICI souden unbequaem maeken umb den kerckendienst aldaer stichtelick t'betreden. Und also beide, de van Dwingeloe unde de broder des classis Meppell, hirvan haere clachten an de E. E. h. drost ende Gedeputeerden gedaen nefens exhibitie van haere stucken, warmede se haere clachten vermeineden t'verificeren, hoedatt sij de E. E. h. drost ende Gedep., nadien se up alles ripelick gelettet hadden, verschreven hebben seekere gecommiteerde praediger uijt den anderen beiden respective classen, t'weten Emmen unde Rholde, umb haere advisen over dese saeken te hoeren, und datt se deselvige gehoerett unde befunden hebben, datt de beschuldigingen des classis Meppell so wichtich niet en waeren, datt darumb gen. HEINSIUS FRIDERICI soude uijt den kerckendienst geweret konnen werden, waerover sij dan doer twe verscheidene messiven den classen von Meppell geordinerett hem, HEINSIUM FRIDERICI, binnen den tidt van tweemaell tien dagen in den kerckendienst tot Dwingeloe t'introduceren, unde datt die vant classis Meppell sulck schrivent niet hebben geachtett, ja ock bavendatt gedoleret, dat de E. E. h. drost ende Gedeputeerde nefens de veer gecommiteerde praed. uyt den anderen classen in desser saeken te veele gedaen, versochten darumme de gecommiteerde, also dan uijt derselven procedueren scheen t'blicken, dat sy gesocht hadden de publicque ende kerckelike auctoriteit in despect t'bringen ende derselven resolutien ende darup gevolgede bevelen illusoir t'maeken, dat se darover well ernstlick gecensurerett, ende tgene in der saeke gepasseerett, geapproberett ende guetgedaen mochte worden. Warup sinde gehoerett de verclaringe des classis Meppell, is by den synodo verstaen in goeder conscientie, datt de E. E. h. drost ende Gedeputeerde sampt den gecommiteerden prediger der vorss. beiden classen mitt goeder deliberatie in der saecken tuschen de van Dwingeloe unde hett classis Meppell bet tot de introductie incluiss van HEINSII persoen in den kerckendienst tot Dwingeloe hebben geprocederett, ende doen deselve procedueren eendrachtichlick approberen. Ende is verstaen bij den synodo, datt se well erenstlick van den praeside sullen vermanet werden sick vor solcke procedueren hierna t'wachten ende haere wettelicke overicheit ende de auctoriteit van de andere classen t'respecteren sick beflitigen. Doch so de gecommiteerde des classis Meppell eenige nieuwe schwaricheit hebben

over gemelten HEINSII persoen in te brengen, bij vorige acte niet gemo-verett, dewelcke mochten des deportementz werdich sijn, sullen deselvige allnoch moegen voerstellen, umbdatt (nadien HEINSIUS darup gehoeret) den sijnodus deselvige flitich geexaminerett hebbende, volgentz darover moege disponeren naer behoeren.

7. Terwilen dan de gecommiteerde praed. des classis Meppell, nadien haer de vorss. resolutie was vorgelesen, mundtlick hebben geproponerett noch eenige nieuwe schwaricheiden to hebben over HEINSII FRIDERICI persoen, so is bij den synodo verstaen, datt hett classis Meppell sall by geschriffte morgen t'achte uijren overgeven allentwatt se hebben over gen. HEINSII persoen in te brengen, mede darbij voegende haere docu-menten, warup sij haere saeke funderen, umbdatt bij den synodo up alles gelettett sijnde in desser saeke moege gedispererett werden na behoeren.

Sessio 3.

Art. 8. — De broderen des classis Meppell hebben geproponeret, hoedat se verhoepett hadden, den synodus soude up haer versoek de vorige procedueren, in HEINSII saeke bet tot de introductie gegaen, hebben fahren laten sunder eenige acten hirvan t'teickenen, dewelcke (gelick se idt verstunden) souden strecken tot verkleineringe van haere ehre ende repu-tatie, ock mede tot beschweringe van haere conscientie. Wan averst sulckes niet gescheen maer eene acte over haere persoenen gestellett, so gedachten se bij protestatie haere unschult t'defenderen. Beden averst overmaelss, datt hett synodus wolle de vorige procedueren, bett tot de introductie gegaen, verlaten unde de acten hirvan geteekent deleren.

Warup hett synodus gehoeret zijnde, is by gemeenen stemmen ver-clarett, datt se geenessins konnen verstaen, datt den synodus ijert sulle altereren offte veranderen in der resolutie, gisteren gepasseeret. Lastett also hett synodus den classi von Meppell sick der resolutie desenangaende gehorsamblick t'submitteren unde darinne t'acquiesceren.

9. Up deese vorss. acten hebben de gecommiteerede prediger des classis Meppell ingebracht seekere schrift, hirna volgende geinsererett.

Protest des classis Meppell tegens die censura unde acte, gisters dages in classe generali, gehalten bynnen Assen, tegens deselve gestellett 1).

Laet dij niemandt verachten, bevehlt Gott alle dejennige, die hij tot hett hei. hochw. predigampt beroepen hefft. Volgentzdien hebben wij

1) Zie aant. 1 pag. 254.

underss. predigers niet konnen laeten uns mit gueden erenst ende iver te opponeren tegens die acte, gisteriges dages over uns geteickent, angesien deselve acte unse ehre unde reputatie angaet ende uns in unse punt alhier in dese lantschup ende elders well ende behoerlick an te leggen umb unsen Gott groeten woeker ende gewinst darmede¹⁾ te doen, verbijgaende dat wij uijt natuirlike²⁾ bewegungen unsen kinderkens verobligeret sint, datt wij haere unehre ende verwyth te verhinderen, unse ehrlike naem ende faeme behoeren na unsen uystersten vermoege t'verdediten.

Tot desen fine bidden ende begehren wij avermahl van unse weerde medebroders deses³⁾ synodi, datt haer w. wille beleeven deese voorgess. geteekende acte uijt te doen, so sy willen in haer gerustet sijn, datt se haeren naesten gedaen hebben, alss sij wilden, datt hen ende den haeren gescheen solde, ende ock datt sij geen oersaeke⁴⁾ gewest sijn tot schorunge der lieffde under ons, twelck de duivell socht alss ein saeke, die dar strecket tot argernisse, tot kleinachtinge van Godes kereke unde verkleinerunge van unse hochw. ampt. Praesenteren uns, soviele uns angaet, dat wij der broders schwackheit, so eenich voorkomen mochte, alss wij niet verhoepen, altois gherne dragen ende mitt den mantell der lieffde bedecken willen.

Doch so soleke christlike wellgemeinde beede unde praesentatie geen plaetz sall hebben, gelick wij niet⁵⁾ vermoeden, so bliven wij vast staen op gemeltes bevelh onses Godes: laet dij niemant verachten, end protesteren tegens gen. ehrroerige acten, alss volget ende begehren, dat dit unse protest bij de acte moege tot eene ehwige gedachtenisse geteekent werden, naemptliken dat wij vor alle unpartidige⁶⁾ wollen staen holden:

1. datt HEINSIUS ehrloess tot hett examen is gecomen;
2. datt hij ehrloess geloegen hefft, he hebbe gebracht een classicaell getuecheniss uijt hett classis van Seevenwalde;
3. datt hij twee frome predigers mit loegenhafftigen schelden haere ehrlike naeme end ehre gesocht hefft t'steelen, twelck geen christenmensche sinen viandt doen mach;
4. dat hij int predigampt tot Dwingeloe unformblich sunder getuechenisse gecomen is, ja vermoden, dat he ock noch tegenwordich geen behoerlick getuechenisse hefft noch kan bekomen, gelick wij hem in classe na kerckenordninge upgeleit hadden mit sodanigen sick t'versehen.

1) „darmede” in marg. bijgevoegd.

2) Op „natuirlike” volgde „lieffde”, doorgestreept.

3) „deses” er staat „dese”.

4) „oersaeke”, er staat „oersaeke oersaeke”.

5) Op „niet” volgde „verhoepen”, doorgeshaald.

6) „unpartidige”, er staat „unpardidige”.

Dese wichtige articulen wille wij mit die hulpe van Gott ten vullen staende holden vor alle unpartidige kerekelicke vergaderingen.

5. Alss oock mede datt wij vor alle unpartidige annehmen t'bewisen, datt de E. herren in unse overgevene schrivent geduerende den geheelen tidt deses processus niet unbehoerlick angetastet, maer in aller underdaenicheit alss voetsterheren der kercken Godes angesocht hebben, viel weiniger datt wij oijt solden gedacht hebben die E. herren alss unse christlike magistraet mit unsen schreven t'despecteren.

6. Entlick oock so nehmen wij, omdatt wij de judicatuer over deese saeke noit an de E. heren hebben overgegeven maer alstedes vor uns na kerckenordnunge gereserveret, underdess danoch versoekende datt de E. herren uns in dessen christliken iver (gelick sij altdit well vertrouweden) na haerer wellhebbender auctoriteit hanthaven wollen umb also na luit der kerckenordnunge mit haer E. E. guede correspondentie t'houden.

Provoceren derwegen ad synodum nationalem proximam, overmitz wij uns beschwaret vinden dese wichtige saeken t'laeten bij hett ordeell desser tegenwordiger kerkeliker persoenen, up dessen classe generali vergadert, t'bewijsen umme oersaeken, alss volgen:

1. ummedatt se gistriges dages hebben gehoerett hett rapport van de E. herren noepende HEINSII saeke, uns hebben uijtgewijset unde daetliken eene censuur hirvan gestellet, eher se unse vollkomen tegenbericht uns affgeeischet ofte gehoeret hebben, tweleck wij achten partidich t'sijn;

2. overmitz die vier predigers, [die] HEINSII saeke hebben affgedaen, selvest gemelte acte hebben stellen helpen, daer doch de quaestie was, ofte sie oder ofte wij recht gedaen hadden, ende konden derentwegen in haere eigene saeke niet concluderen ende mosten derentwegen sowoll also wij uijtgewisett sijn;

3. Overmitz oock de andere praesentes deputati der tweeen classen hebben haer consent gegeven, dat gen. vier predigers de saeke unses classis solden annehmen t'enndigen, ehr voer unsen classe na kerckenordninge darinne beschloten wass.

Ende dit is tgene, datt vor alle moet gedisputeeret wesen, t'weten ofte dit na de kerckenordnunge in de Gereformerede Nederlandische kercke gebruekelick is, tsi gedaen ofte nielt. Wij seggen: neen. Sij seggen: ja. Ergo nodich een ander richter.

Provoceren derwegen alss gesecht ad synodum nationalem proximam.

Understunt: uijt nahme des classis Meppell, unde volgentz mit verscheiden handen geteekent:

THEMO VAN ASCHEBERCH, pred. tot Meppell.

HERMANNUS JOHANNIS, pred. tot Colder und Dinxterveenen.

PATROCLUS ROEMELINCK, pastoer tot Rhuinen.

BERTHOLDUS PAULI, pastoer tot Blidenstein.

JOHANNES ANTHONIDES, pastoer tot Havelte.

Up welke protest ende provocatie ad synodum nationalem bij den synodo is verclaerett, dat sij sulcken protest niet annehmen, maer datt synodus verbliven bij haeren acten, hiervan synodaliter gepasseeret.

Ende terwilen de gecommiteerde van Meppeler classe niet hebben vullgedaen de resolutie, gisteren over dese saeke genomen, van dat sic souden inbrengen alle schwaricheiden, so se aver gen. HEINSIUM persoon hadden, so lastet het synodus de prediger des classis Meppell, dat se HEINSIUM FRIEDERICI alss eenen beroepen ende geconfirmerden prediger tot Dwingeloe pro membro classis admitteren unde erkennen sullen, ter tidd toe dat sulcke fauten tegens HEINSIUM mochten vorgebracht ende bewesen worden, die hem konden unbecquaem maken umb den kerekendienst tot Dwingeloe offte elders t'betreden.

Up dit protest der prediger is weder van de E. E. gecommiteerde van drost unde Gedep. reciproce geprotesteret solke provocatie nicht t'konnen annemen sunder hirvan relatie t'willen doen an ridderschup ende eegenerffden, ten einde nicht lichtelick tot praejudicie van de lantschup ende kercke ijjet moege ingewilliget worden 1).

10. Desse bovengestellede resolutie den classi van Meppell voorgelesen sijnde, hefft versocht by den synodo, dat se morgen haere gravamina ende bewiss, de se tegens gen. HEINSIUM hebben, mochten inbrengen, twelck haer geconsenteret is.

11. Is volgentz geprocederet tot resumptie der acten des lestgehoudenon synodi.

Ende sijn in classe Emmana seeder hett leste synodus geene nieuwe prediger ingekomen, gelick ock niet in den classe van Meppel geene nieuwe prediger ingekomen, uijtbescheiden HEINSIUM FRIEDERICI tot Dwingeloe, van welcken vorige acten gestellet sijn.

In den classe Rholdana sijn sedert den lestgehoudenon synodi ingekomen desse nieuwe prediger, alss JOHANNES WASSENBERCH tot Rholde, wiens testimonia gisteren geexamineret unde goetgekent sijn, ende is pro membro synodi angenomen.

---

1) „Up dit protest — ingewilliget worden”. Dit geheele protest tegen het verzet in appel der classis Meppel staat in marg. geschreven naast en ten deele onder het opschrift: „Protest des classis Meppel” enz. Het is blijkbaar later bijgevoegd en was daar in de volgorde van de handeling der synode niet op zijn plaats.

Item GEORGIUS AB HOLLE, pred. tot Rhowalde, welckes testimonia verclaeret wort morgen te sullen ingebracht worden, vide art. 30¹⁾.

Ende sovele BERNHARDUM AB HOLLE tot Gieten angaet, den bij verledenen synodo upgeleit worden syn testimonium examinis vant classis Zutphan. den visitoribus classium t'vernoenen, wort verstaen deselve resolutie vullgedaen t'hebben.

12. Overmahls geresumeret hebbende de saeke van EGBERT NARDINGE tot Meppen unde befunden synde, datt over haer noch geene straffe gedaen, unangesehen datt de prediger in verscheidenen synoden hirover hebben gedolerett, so versocht den synodus overmahls, datt de E. h. drost ende Gedeputeerde willen believe de saeke selvest by de handt t'nehmen ende eemant uijt haeren middell committeeren umb van alles t'nehmen behoerlike informatie ende besorgen, dat darover rechtmetige straffe bij den E. heren drossten moege gedeceeret werden, twelck de E. heeren gecommiteerden hebben angenomen t'doen willen.

13. Gelesen sijnde de acten over den persoen JOHANNIS HUISINGH in naest vorhergaenden synodo gearresteret, is verstaen, dat HUISINGIUS niet hebbe achtervolgett deselve resolutie, over sijn persoen gestellet. Warop HUISINGIUS ter reeden gestellet sijnde verclaret, dat de van Eelde van hem versocht hebben, terwilen se eene tidtlanck geene predige gehatt, datt hij den dienst soude verwalten, tot sulcken einde inlangende seker schrivent van eenige edelluide unde ingesetene tot Eelde, warmede hij sulckes vermeinede t'verificeren.

Wan averst hetselve schrivent sulckes geenessins medebringett, ock sulck predigen directelick si stridende tegens vogaende resolutien, ende HUISINGIUS niet anders hefft voer te wenden tot sijn voordeel, alss dat hij begehret, dat men hem uijt commiseratie wolle in den dienste tot Eelde staen laten, so hefft hett synodus eendrachtelick verclaeret, datt men HUISINGIUM van wegen sijn ergerlike levent geenssins sall lenger tollereren. Unde worden derhalven versocht van den synodo de E. heren drost ende Gedeputeerde, datt haer believe will de acten over sijn persoen gestellet verledenen jaere ter executie stellen unde an den schultz ende gemeente tot Eelde anschrijvinge doen, datt se binnen den tidt van sess weeken na insinuatie van deesen tot beroepinge van een ander goet prediger kerckelick wullen treden, oder dat haer E. bij gebreck van sulckes ex officio darinne wullen versien.

Undertusschen sall hett classis Rholde den dienst van 14 dagen tot 14 dagen verwalten.

¹⁾ „vide art. 30” staat in marg. aangewezen.

Sessio 4.

Art. 14. — Uppet affschaffen van die droeffbieren unde uijtingen van die doden hefft den synodus van de E. h. drost ende Gedeputeerde reverentelick versocht, datt haer E. sulcken olden heidnischen missbrueck wollen up den eersten lantdage ridderschup unde eigenerffden vorstellen unde den besten voet helpen beraemen umb deselve unchristelike dodenbieren aff te schaffen, twelck de E. h. Gedeputeerden na vermoege t'bevorderen hebben angenommen.

15. Angaende de betalinge vant puntgroeten tot onderholdinge der nablivenden predigersweduwen, van welckes puntgroetes betalinge schwaricheit gefallen, so is bij den synodo ummegefraegett, offte men in der betaelinge niet sulle continueren.

Unde is geresolveret bij eendrachtigen stemmen, dat de betalinge sall continueren, unde datt darto sall geimploieret werden hett puntgroeten, twelck elck prediger van sijn kerspellen hefft t'genieten vor classicaell gelt. Unde werden versocht van synodo de E. herren drost ende Gedeputeerde, datt haer wille believe sulcke penningen doer ihre diener van den respectiven kerspelen jarlix te vorderen vor den synodo, unde daarvan jarlix t'elcken synodo overtellinge t'doen, twelck haer E. te doende hebben belovet.

Volgentz hefft den synodus ock versocht, datt de E. E. heren haer wollen de hulpelicke handt verlenen umb bij den E. E. herren von ridderschup ende eigenerffden deeser lantschup een weinich meer verbeteringe tot dit weduwengelt t'bekommen, twelck de E. E. herren Gedep. up den lantdage na vermoege t'bevorderen hebben angenommen.

16. Angaende hett achterstall van datt puntgroeten is geresolveret, dat terwilen de prediger doergaens niet meer schuldich sijn alss vant jaer 1617, 1618, 1619, 1620, dat de pundengroeten vant jaer 1617 unde 1618 sullen geremitteret sijn bij allen predigere doergaens. Vant jaer 1619 unde 1620 sall betalet worden het eene puntgroeten van den predigere selvest tegen Meij erstkomende an hett collegie, hett tweede puntgroete sall betalet werden mit hett puntgroeten, so den predigere vor classicaell gelt bij den kerspelen respective is verschenen van desen jaere 1620, idoch well t'verstaende dat de prediger, de datt classicaell gelt von haer kerspellen bereitz hebben ontfangen, hettselve wedderumme tot betaeling van dit puntgroeten sullen upbrengen. Ock sullen de predigere, de noch vor hett jaer van 1617 haer pundtgroete schuldich sijn, boven gespecificerde penningen upbrengen ende betaelen jarlix noch een puntgroete, unde datt solange datt se haeren achterstall ten vullen betalet hebben, warvan se hett eerste pundtgroeten betaelen sullen in synodo,

so gehouden sall worden int jaer 1622 1). Ende so jemant mochte gebrecklick hirinne befunden worden, sall darvoer daetelick werden geexecuteeret doer eenen diener van de collegie. Warbij ock is geresolveret, datt dese continuatie van hett weduwengelt sall irrevocabell sijn, allschoen datt bij meisten stemmen hett contrarium hirnamahls mochte geresolveret werden.

17. Naerder gelettet synde up den inhouden des 37 artikels des lestgehouden synodi, warbij gesecht wortt, datt geene kinderdoepen verriichtet werden sallen up den voermiddach maer up den naemiddach, ten ansien dat men des te mehr volckes mochte in de namiddagespredige bringen, so is bij den synodo verstaen, naedemael sulcke guede meininge niet stichtelick kan achtervolget werden, dat de kinder sullen moegen gedoeptt werden, wannehr sie worden gepresenteeret, hetsij na de voermiddages ofte na de namiddagespraedicatie.

Sessio 5.

Artic. 18. — Also bij resumptie verstaen, dat dominus HEINO BOLLINGH van hett weduwengelt is houdende up rente tweehundert 2) dalers, ende darup in verledenen synodo schuldich gebleven sestien daler rente over drie domahls verloopenen jaeren, warvan hij jegenwordich in synodo up rekeninge betalet hefft tien car.gl. 8 stuvers, sulx dat van vorigen jaere an rente noch restieret dertien gl. twelff stuver, ende van deesen tegenwordigen jaere 1620 twelff daler, makende tsamen een unde dertich car.gl. twelff stuver, so versocht hirup wider HEINO BOLLINGH van synodo, datt hij moege de penningen up rente houden, praesenteerende de achterstallige rente eerstesdages t'willen betalen.

Warup het synodus hefft geresolveret, dat dominus HEINO BOLLINCK de penningen up rente sall mogen houden, under conditie dat he tuschen dit unde den naestkamenden Martini sall verwissinge doen mit stocklegginge van een sufficient hypoteek, welke stocklegginge geschieden sall vor den visitatore desselven classis, de hirto expresselick geautoriseeret wert, ofte bij gebreke van sulkes sall hij de penningen tegens den vorss. tidt nefens de achterstallige renten in content gelt wedderumb upbrengen ende betaelen moeten.

Dominus ONIAS BOETHII, prediger tot Coverden, houdende up rente eenhundert dalers vant vorss. weduwengelt ende up den tegenwordigen synodo ten achteren sijnde een jaer rente, ter summa van sess daleren, de gen. ONIAS betalet hefft. Also ock hirup gelettet, dat dominus ONIAS BOETHII noch geene verwissinge mit stocklegginge gedaen, so is bij den

1) „1622”, er stond eerst „1621”.

2) Op „tweehundert” volgde „carolusgulden”, doorgestreep.

synodo verstaen, dat vorss. dominus ONIAS mit naerder obligatie sal na sijn praesentatie mogen vor een hypotheek eenen verseegeelden brieff, gequalificeret und genoehsam sijnde tot onderpant van vorss. penningen, tuschen ditt ende S. Merten in handen des visitatoris classis Emmanae overleveren.

HERBERTUS BRACHTESENDE, prod. in Emmen, hefft ingeliken vant vorss. weduwengelt up rente 50 Embder gulden, warvan het eerste jaer rente, t'weten dre Embder gulden, sijn vorschenen gewesen den 1 Decemb. anno 1619, dewelcke HERBERTUS vorss. betalet hefft. Ende terwilen HERBERTUS BRACHTESENDE noch niet hefft mitt een verstocket hijpoteck verwissinge gedaen, so hefft he HERB. van den synodo versocht, dat hem mochte de coer gegeven werden, entweder tegens den eersten Decemb. 1620 mit stocklegginge unde hypoteek verwissinge t'doen, offte de penninge wedderumb umb vorbenoembden tidt mit een jaer rente t'betalen, twelck hem geconsenteret is.

Dominus THEMONE VAN ASCHEBERCH hefft under eenhundert carolusgulden van hett weduwengelt, so bij de lantschup van twee jaeren betaelet. Ende also hij sulckes niet begehret up rente t'houden, so is verstaen, dat hij deselve tusschen dit ende den naesten Martini sall an handen des visitatoris des classis Meppell betalen, updatt se up Martini medegebracht unde in d'weduwenkasten geleit mogen werden.

Wort also befunden, dat de gerede penningen, so van rente up desen jegenwordigen synodo sijn betalet also ock de eenhundert gulden, bij THEMONE VAN ASCHEBERCH berustende, kommen t'bedragen hondert twe unde twintich carolusgl. vijftin stuver, achte penningen, dewelcke tegens anstaenden Martini in de kaste geleit offte up rente uijtgedaen sullen worden.

N.B. Dese upgebrachte twe unde twintich car.gl. hefft dominus secretarius bet up Martini in verwaringe genomen umb dan in de weduwencaste gelecht t'worden 1).

De lantschap is schuldich hettgene deselve jarlix tot het weduwengelt contribueteret twe jaeren, t'weten van 1619, 1620 2).

19. Ende ten einde in der betalinge sowell der renten alss capitalen van dit vorss. weduwengelt tot allen tiden den synodus desto mehr moege verseekert sijn, so hefft het synodus fruntlik versocht van den E. E. heeren drost ende Gedeputeerden, dat haer E. E. uijt nahme des synodi bij ridderschop ende eigenerffden sovele moegelijk wollen bearbeiten,

---

1) „N.B.” — t'worden” staat in marg. bijgeschreven.

2) Hiernaast staat in marg. „vide art. 35”.

dat deessen weduwengelde eenich privilegium praeferentiae moege medegedeelt werden vor andere civile schulden, alss sij up rente sullen uijtgedaen syn, twelck haer E. bij de lantschup na vermoege t'bevorderen hebben angenommen.

Hirmede sijn affgedaen de acten des lestgehoudenen synodi.

20. Ende also bij absentie, kranckheit ende versterff van wijlen den wollgebornen unsen genedigen herren und stattholder, Sijn G. graeff WILHELM LUDWICH etc. de acta synodalia van den verledenen jaere 1619 niet syn geresumeret noch nieuwe visitatoren hebben gekoeren konnen worden, is darumme bij den synodo eendrachtichlick verstaen, dat de prediger in den verledenen jaere genommeret under deselve nominatie bliven sullen umme daruth nieuwe visitatoren gekoeren t'worden, alss t'wieten: uijt Emmener classe D. ONIAS BOËTHII, p. tot Covorden, HELNO BOLLINGH, p. tot Dalen, HERBERTUS BRACITESENDE, praed. tot Emmen; ende uijt Rholder classe dominus RUDOLPHUS MEYERUS, p. tot Vriess, BERNHARDUS AB HOLLE, pred. tot Gieten, ende in plaetz NATHANAELIS GISII, gewesenen pred. tot Rholde, JOHANNES RUISIUS, p. tot Assen, uijt welcken dren predigeren von elcken classe vor dese instantie, ter tidt bij de E. E. h. von ridderschup ende eigenerffden (overmitz hett qualick uijtstall sall konnen liden bet up den naesten lantdach) naerder hirup sall werden gedispereret, bij de E. herren drost ende Gedeputeerde collegialiter twe prediger tot visitatoren sullen gekoren ende mit commissie haeren dienst angaende versien sullen worden, dewelcke den dienst van visitatie nefens JOHANNE ANTHONIDES alss oudesten visitatore sullen vertreden.

Gravamina generalia.

21. 1. Is geproponeret von den broderen des synodi, offte idt niet soude goet sijn, dat men synodum vortan hielde up eenen bequameren tidt, ten ansien den September veelen veranderingen van quadt wedder onderworpen, oek alssdan korte dagen sijn.

2. Dat de lantschup mochte versocht werden umb eenen advocatum fisci t'stellen, ten einde de veralienerede kerckengueder moegen wedderumb ingewonnen werden tot profiet van de prediger.

3. Is geproponeret, dat noch geene ordre gestellet up de wagenfrachten unde andere kosten, de de gecommiteerde pred. moeten doen in het hen unde wedderreisen na unde van den synodo.

4. Offte het geborede, dat van wegen openbaeren krich de predigere eene tidtlanck sick mosten subduceren, offte niet dan deselven von haeren gemeinten een jaerlanck vor haeren prediger sullen gehalten unde gagieret werden, unde daer se na verloep des jaeres niet wider de gemeente wedder konden bedienen, alssdan een ander dienst sullen soeken, oek

daer in anvanck des kriges de predigere gevencklick worden wechgevohret, dat hirup een bequaem remedium moge worden gefunden.

5. Also ock vele prediger merckeleke unkosten angewendet hebben tot nodige melioratie offte verbeteringe der pastorienhueser unde lander, offte deselvige den pred. van den respective kerspelen niet sullen weddergegeven worden.

6. Dewile kerckenordninge is, dat de beroepingen van null sullen wesen, weleke na form van sijnodaele resolutie niet sin gescheen, offte niet by classen behoerde t'staen de judicateur, offte de gemeente weddcrumb formblick moege beroepen een persoen, de sick eenmael uniformlick hefft ingedrunge ende ock uniformlick is beroepen.

7. Overmitz in den classe van Rholde an eenigen plaetzen dren, vier oder viif Sondagen niet is geprediget worden allenelick hillumme, dat de gemeinten doergaens den Sondach gelick den werckdach gearbedet und umb des arbeides willen de praedicatie versuimet hebben, wort versocht, dat hirinne behoerlick moege versien werden.

22. Up den eersten artikell uet vorss. gravam. wert verstaen, dat hirnamahls synodus gehouden sal werden den tweeden Dinxtagh na Pinxteren, ten waere dat idt doer andere noetwendige landesbesoigne mochte gelettet werden, in welcken gefalle het synodus sall gehalten werden eene achte daege voer offte na den voernoembden tidt.

Unde sall het eerstkomende synodus gehouden werden in anno 1622, ten waere dat sulcke schwaricheiden mochten kommen voer te fallen, warumb men moste synodum houden in naestkomenden jaere 1621.

Sessio 6.

Art. 23. — Uppet tweede artikell wort versocht, datt de E. heren drost ende Gedeputeerden willen believeen t'bevorderen, dat een fiscaell moege gestellet werden, ten einde dor denselven de veralienerede unde verfrembde vicarien unde andere verfrembde kerckelike goederen mogen gereduceret unde ad pios usus geconverteeret worden, twelck de E. herren gecommitteerden in synodo belovet hebben na haeren besten vermoegen t'willen beforderen.

24. Up den 3 art. nemen de E. herren drost ende Gedeputeerden van gelicken an, dat se ock na vermoege willen beforderen bij ridderschup ende eigenerffden, dat de prediger in haeren versoeck moegen geaccommoderet worden.

25. Uppet 4 art. wert verstaen, vor sovele hett erste punct desselven belanget, dat de pred. behoeren t'genieten haer underholt vor de tidt van een jaer. In gefalle se voer krigesnoet vertrecken moeten buiten dese

lantschap, verstaen de E. herren gecommiteerden van den E. herren drost ende Gedeputeerden, dat sulcke petitie niet unbillick is und dat haer E. sulx bestes flites willen beforderen.

Angaende hett ander versock nopende de naerdere deliberatie in cass van gevenckniss eeniger prediger sall de heer drost ende Gedep. up den eersten lantdage sulx voerstellen umme darinne gedispereret t'worden naer behoeren.

26. Uppet vijfde gravamen verclaeren de E. h. drost ende Gedeputeerden, dat de predigere, de sulcke noetwendige unkosten gedaen hebben an de melioratie van de pastorienhueseren offte derselvigen goederen, dat deselvige predigers gehouden sullen weesen haere clachte hirvan erst te doen an de kerckvogeden respective. Ende bijalldien de kerckvogeden mochten weigerlick sijn tselve nae te kommen, sullen haere gedaene kosten by declaratie an de collegie moegen overgegeven werden umme darup bij kentnisse gedispereret t'worden naer behoeren. Ende dit is te verstaende van de meliorationen ende reparatien, de vor deesen albereit geschiedt sin ende in toekumpstigen tiden, dat de pred. gehouden sullen wesen eerst an de h. drost ende Gedeputeerde¹⁾ t'kennen t'geven, wat t'repareren offte hoe sulcke reparatie an pastorienhuesen offte landen behoeren gedaen t'worden, umb darup sulx gedispereret t'worden als in recht, reden ende billicheit befunden sall worden te behoeren, bijalldien de kerckvogeden unwillich sijn up versoeck der prediger sulcke melioratie an pastorienhuesen unde landen t'doen.

27. Uppet 6 gravamen wort verstaen, dat darinne kerckelick behoere gedispereret t'worden.

28. Wort verstaen uppert 7 gravamen, dat men sick deesenangaende stricktelick sall reguleren na voergenomenen resolutien, over de afschaffinge der abuisen genomen, welckerer resolutien inhalt dese is, dat den praeses in allen classicaelle vergaderingen sall ummefragen bij den classe int particulier bij eenen ideren prediger, offte oock eenige abuisen in sijn respective kerspellen begaen sijn, wannehr unde bij wien, und sall hett classis, darinne het abuiss offte abuisen, die voerfallen mochten, begaen sijn, classicaliter hettselve offte deselven abuisen an de E. E. herren drost ende Gedeputeerde overschrijven nopende in specie, watt abuiss begaen sij, van wien unde wannehr, umb widers von de E. E. h. drost ende Gedeputeerde an den wolledlen gestrengen herren drosten overgeschreven umb van sijn E. E. geexecuteeret t'worden.

---

1) „Gedeputeerde”, er staat „geputeerde”.

Unde indien praeses hirinne suimich befunden 1) worde, sall der censuur onderworpen sijn, in voergenomenen resolutionen begrepen.

Unde hirmede sijn de gravamina generalia affgedaen. Volgen gravamina specialia.

Gravamina specialia classium.

29. Ummegefraget sijnde, offte ock eenige schwaricheiden in den classen Emmen, Meppel ende Rholde voergefallen, so is bij den classen voergess. geen speciale gravamen voergefallen.

Sessio 7.

30. Terwilen de testimonia domini GEORGII AB HOLLE, de sedert den lestgehouden en sijnodo is in den kerckendienst te Rhowolde niewes ingekomen, betheer noch niet geexhiberet und geexamineret sin gewesen, alss supra art. 11 t'erschen, nu averst geexhiberet wort testimonium examinis, ock verstaen wort, dat sijn testimonium academicum, hiebevoer den classis geexhiberet, verlecht sullen sijn, [sijn] 2) overgelecht twe acten der gemeente van Rhowalde, bij de E. h. drost ende Gedeputerden und den classe van Rholde uijtgegeven, worinne der gemeente van Rhowalde geconsenteret wort, dat se GEORGIUM AB HOLLE sullen moegen tot haeren prediger beroepen. Ock widers hett synodus verstaen hebbende, dat hij noch geene wettelike beroeping van der gemeente vorss. hebbe erlangt, unde effenwall van den broederen des classis Rholde tot den kerckendienste up Rhowolde geintroduceret unde tot het predigamt toegelaeten, so is verstaen, datt hij GEORGIUS AB HOLLE 3) sick sall des kerckendienstes up Rhowolde entholden, ter tiddt dat hij testimonium academicum unde wettelike beroeping van de gemeente up Rhowolde in de collegie bij de E. E. herren drost ende Gedeputeerde sall ingebracht hebben umb volgentz na synodaell resolutione geconfirmeret ende geapproberet t'worden, twelck gedaen sijnde sall hij umb wichtige reden den sijnodum moverende tot den kerckendienst to Rhowalde geadmitteret worden, under conditie dat hij niet sall eenigen anderen kerckendienst noch binnen noch buitenland sal moegen annemen, voer ende allehr hem den synodus daertoe bequaem t'sijn geordelt hefft 4), ten welcken einde geresolveret is, dat hij sall gehouden sijn up alle classicaele vergaderinge der drier classen t'wieten Emmen, Meppell unde Rholde per vices t'verschinen paraet umb t'predigen unde anderssins tot synen besten geoeffenet t'worden. Unde

1) Op „befunden” volgde „sijnde”, doorgestreep.

2) „sijn”, zoo moet het woord luiden, doch het is bijna onleesbaar veranderd.

3) Hierop volgde: „begerent een prediger t'sijn, dat mit hem dan”, doorgestreep.

4) Op „hefft” volgde: „und wort ten ansien dat deese . . .”, doorgeschrap.

sullen de deputati classis des moegelijk sijnde hem van den tidt unde plaetz, alss waer unde wannehr classis gehouden sall werden, veertien dagen t'voren verwittigen.

Sessio 8.

Art. 31. — Het versoeck, bij den classe von Meppell gedaen, also dat de acte over den vorss. classsem ende HEINSIUM gestellet mochte uijtgedaen werden, edder dat darinne een ander voet mochte geformeret worden, is na voergaende ripe ende vullkomene deliberatie geresolveret¹⁾, dat hett synodus persisteret bij de resolutie over welckes den synodus den classi ordoneret conform de vorige gestellede acte alle voergestellede praetensien up de persoen HEINSII t'sullen institueren in forma als volget, t'wieten datt classis van Meppell binnen den tidt van drie weeken à dato deses an handen van de herren drost ende Gedeputeerden bij libell sall ingeven alle praetensie mit verificatie van dien umme, HEINSIO daarvan copie toegestueret sijnde, in geliken tidt van dre weeken na entfanck van de copie beantwordet t'werden, ende sall volgentz darup geprocederet werden van dre weeken tot dre weken tot duplico incluiss. Ende in gevalle by h. drost ende Gedeputeerden worde befunden, dat de saeke kein uytstall von wegen de lankheit der tidt konde liden tot up naestkomenden synodum²⁾, sullen deselve verschriven dese navolgende predigers by den synodo gecommitteret sijnde, t'wieten dominum ONIAM BOETHII, HEINONEM BOLLINGK, HERBERTUM BRACHTESENDE, JOHANNEM RHUSIUM, JOHANNEM CUPERUM und JOHANNEM WASSENBERCH, dewelcke ten overstaen van h. drost ende Gedeput. mitzdesen vullenkomentlick werden geauctoriseeret na examinatie wedersitz stucken darinne finaele sententie t'pronunciieren in conformiteit van kerckenordnunge unde synodaele resolutie.

32. Ende alsoe beschwaernisse gemoveret is van wegen de kosten, so uytgekeret mochten werden teegens eenigen unbequamen prediger, sulekes dat over de qualificatie van denselven eenich process gevohret soude moeten werden, is bij de gecommitteerde van h. drost ende Gedeput. angenomen up den anstaenden lantzdach darvon under de propositionen een artikell t'willen stellen, umme darup t'verstaen de goede meininge ende resolutie van ridderschup ende eegenerffden.

Anlangende de requesten, bij den synodo ingelanget, darup is geresolveret, alss volget.

33. Up de requeste MEINHARDI FRISII, dat denselve mochte toegekant

1) „gresolveret”, er staat „gesolveret”.

2) „tot up — synodum”, in marg. bijgevoegd.

worden de kosten, so he up Kuckange bij de gemeente ten achteren waer, is geapostilleret, dat hij deesenangaende doer declaratie bij de collegie sall soeken assistentie.

34. Angaende het demodige versoek JOHANNES HUISINGH, affgestellten pred. tot Eelde, alssdatt hem de upkumpsten van de pastorie tot Eelde, in dit ankomende winter verfallende, mochten gegunt ende toerkant werden, is sulx affgeschlagen. Ende in plaetz van sulckes is hij versien mitt veer unde viiftich gulden twelff stuver, war togelecht hebben de h. gecom. wegen der lantschup 2 pundengroeten, de E. h. gecommiteerden vor haer eegen sess car.gl. 12 st., de dre classen elck twe pundengroeten, welcke penningen doer den visitatoren den h. secretario sullen werden overgelevert tegens erstkomenden Martini umb an HUESINGIUM ende sijn huessfrouwe, beide present sinde 1), uytgetellet t'werden.

35. Up de requeste van HINRICH JANSSEN ende sijn huessfrouwe alss voernumberen saligen JOHANNIS EKII naegelaeten weeskint, iss accorderet den rechten derdendeel van viiftich carolusgl., t'entfangen van den h. secretario uijt de penningen supra articulo 18, bedragende 16 gl. 10 stivers.

36. Uppet request der weduwen zaligen 2) WILHELM MARCI, gewesenen prediger tot Gieten, versoekende in conformiteit van de resolutie, uppett weduwengelt gestellet, te genieten viiftich gulden jarlix, is geaccorderet, dat sij deselve van den visitatoren up Martini sall hebben t'entfangen, ende dat over hett jaer 1620. Idoch sullen haer gecortet werden veer ende twintich gulden, de haer salige man van het weduwengelt schuldich is gebleven van veer achterstallige jaeren.

37. Eintlick is geprocederet tot de speciale censuir der respective classen, in welke censuir nicht mehr straffwerdiges befunden alss hettjennige, twelcke in bovengeschrevenen actis gestellet is.

De predicatie is doer korthheit des tides upgeschortet ad synodum proximam.

38. Allduss geresolveret, geresumeret ende gearresteret ten dage unde plaetze vorss.

ROLOF VAN ECHTEN.

ALBERT HAEGHEWOLT.

H. WELJNICHMAN, 20, 47.

---

1) „beide present sinde”, in marg. bijgevoegd.

2) „der weduwen zaligen”, in marg. bijgevoegd.

BERNARDUS AB HOLLE, pastor in Gieten, praeses, sst.

HEINO BÖLLINCK, pastor Dalensis, synodi assessor.

HERBERTUS BRAHTESENDE, Jesu Christi servus in Emmen, ac pro tempore synodi scriba.

ONIAS BOETHIUS, ecclesiastes Cofurtanus.

ALEXANDER TILEKINCK, pastor to Borger.

ALBERTUS DWITERUS, verbi divini minister in Roswinckel.

JOHANNES CUPERUS, verbi minister in Gasselthe undt respective classis Roldanae visitator.

JOHANNES RUSIUS, ecclesiastes in Assen.

FRID. ILBERI, 31 1), ecclesiastes in Peijse.

JOHANNES WASSENBERGIUS, pr. in Rolde.

THEMO VAN ASSCHEBERG, pred. tot Meppel.

HERMANNUS JOANNIS, ecclesiastes in Colder ende Dinxterveenen.

JOANNES ANTONIDES, pastor tot Havelte.

BARTHOLDUS PAULI, pastor toe Blijdenstein.

PATROCLUS ROMELING, pastor tot Rhunen 2).

---

1) „31” Zie aant. 1 op pag. 230.

2) Al deze onderteekeningen zijn eigenhandig.